

„Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2021–2027“ keskkonnasõbralike praktikate ja mahepõllumajanduse töögrupi II kohtumise memo

II kohtumine toimus 30. jaanuaril 2020 Maaeluministeeriumi suures saalis kell 10.00–16.00 (Lai tn 39 // Lai tn 41, Tallinn).

Osalejad

Kohtumisest võtsid osa Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Aiandusliit, Põllumajandusamet, Eesti Maaülikool, Tartu Ülikool, Eesti Taimekasvatuse Instituut, PRIA, Põllumajandusuuringute Keskus, Eesti Ornitoloogiaühing, Keskkonnaministeerium, Keskkonnaamet, Eesti Mesinduse Koostöökogu, Mahepõllumajanduse Koostöökogu, Organic Estonia, Maaelu Edendamise Sihtasutus, Eesti Lihaveisekasvatajate Selts, Eesti Noortalunikud, Valgamaa Põllumeeste Liit, Setomaa Liit, Wiru Vili TÜ, Maaeluministeerium.

Taust

Maaeluministeerium on alustanud Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 koostamisega. Strateegiakava koostamise eesmärk on parandada põllumajandustootmise, toiduainete tootmise ja maapiirkondade säästvat arengut.

Euroopa Komisjon esitas 1. juunil 2018 seadusandlikud ettepanekud 2020. aasta järgse ÜPP kohta. Ettepanekute eesmärgiks on tagada, et ÜPP vastaks paremini praegustele ja tulevastele väljakutsetele, toetades samal ajal jätkuvalt Euroopa Liidu põllumajandustootjaid jätkusuutliku ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori kujundamisel. ÜPP rakendamiseks perioodil 2021–2027 tuleb igal liikmesriigil koostada ÜPP strateegiakava, mis hakkab hõlmama nii põllumajanduse otsetoetusi, seni maaelu arengukavade alusel rakendatud maaelu arengu toetusi kui ka põllumajanduse ühise turukorralduse teatud sektoripõhiseid programme.

Arengukava koostamist puudutav info ja toimunud töögruppide materjalid asuvad Maaeluministeeriumi kodulehel: <https://www.agri.ee/et/upp-strateegiakava-2021-2027>

Päevakava

- 10.15–10.30: kogunemine ja hommikukohv
- 10.30–11.00: päeva eesmärkide ja töökorralduse tutvustus ning lühikokkuvõtte töögrupi esimesest kohtumisest
- 11.00–13.00: arutelu
- 13.00–13.45: lõuna
- 13.45–16.15: arutelu
- 16.15–16.30: kokkuvõtte, lõpusõnad

Sissejuhatus, ettekanded

Töögrupi kohtumise viis läbi ÜPP strateegiakava keskkonnasõbralike praktikate ja mahepõllumajanduse töögrupi juht Martti Mandel. Eesmärk oli läbi rääkida võimalike praktikate nimekiri ja töögrupi liikmetelt tagasiside saamine, milliste praktikatega ning kuidas ja mis tingimustel edasi minna. Alustati tagasisidest töögrupi ettevalmistava arutelu käigus väljaarvatud praktikatele, millele järgnes esimeses töögrupis selgunud võimalike praktikatega jätkamise arutelu.

Keskkonnasõbralike praktikate ja mahepõllumajanduse töögrupi eesmärgiks on tulevaseks programmiperioodiks välja töötada rakendatavad sekkumised ÜPP I samba ökokavadele ning II samba keskkonna- ja kliimameetmele, sh mahepõllumajandusele.

Arutelude tulemused

Töörühmale eelnenud arutelu tulemusena välja jäävad praktikad

1. Optimeeritud künnirežiim

Teatud perioodi tagant vahelduvalt sügavkünn ja minimeeritud maaharimine. Järeldus, et seda ei peaks nõudega ette kirjutama. I kohtumise järeldus: künni on ette kirjutada raske ning selle asemel võiks pigem soodustada näiteks talvist taimkatet või vahekultuure. Otsustati, et teemat võiks käsitleda koolitustel.

2. Väetamisplaani koostamine ja selle järgimine

Käesoleval perioodil on nõue KSM-s sees, kuid seda nõuab ka uus VeeS (alates 50 ha). Kas see võiks kehtida ka väiksemate puhul? I kohtumise järeldus: jätta välja, kuna VeeS juba nõuab ning väiksemal pinnal ei täida enam oma eesmärki. Arutati lisaks lämmastikule fosfori ja kaaliumi mõõtmise vajadust, mille käigus järeldus, et väetamisplaani nõude saab teha ainult siis, kui see on täiendava nõudena. See tundus mitmele osapoolle ülereguleerimise kohana ning leiti, et keskkonnale on N, P ja K arvutamise kohustusest kasu väike. Kasu on olemas teadlikkuse tõstmise läbi ning kui E-põlluraamat on tulevikus olemas, saab sinna ühendada. Suurendamaks tootjate teadlikkust, võiks E-põlluraamatu valmimiseni väetamisplaani koostamine ja selle järgimine olla osa kohustuslikust koolitusest.

3. Sõnniku laotamine sügise asemel kevadel ja suvel

I kohtumise järeldus oli, et nõue jätta välja ning viia küsimus investeeringute meetme töögruppi (sõnnikuhoidlate toetamine, toetada laotamise paremat/innovaatilisemat tehnikat). Võib tekkida probleem

nõude kontrollitavusega. Esialgne mõte oli, et suunata rahaliselt kevadel või suvel rohkem laotama, kui sügisel. Investeeringutoetus ei suuna kevadele ja suvele. Laotatakse sügisel, sest laod ei mahuta piisavalt, et kevadel ja suvel rohkem laotada. Ettevõtte sõnnikulaotamise kogus ei sõltu sellest, kas laotatakse sügisel või kevadel. Sügisel laotatakse, sest siis on tehnilist, inim-, ajalist ja muid ressursse seda teha. Samas, vedelsõnnikut ei transpordita kaugele. Toetus aitaks seda probleemi lahendada. Kui see on meetmena, saaks see olla üheaastane valitav meede.

VeeS on 1. nov vedelsõnniku laotamise tähtaeg. Aga ka siin on oht sellise sügisega nagu 2019. Esimeses töögrupis tuli ettepanek tõsta VeeS kuupäev varasemaks ja siduda ettevõttes 80% sõnnikuga, mis pole laotatud. Probleem, millega tegeleda on suurenenud nitraatide sisaldus põhjavees. Iga nädal tuleb põllumeeste pihta kaebuseid, et on vedelsõnniku laotamisega kaevud reostunud.

Kas investeeringu meetmele on alternatiive, mida varasem sügisene laotamine kasutaks?

4. Lämmastik- ja fosforväetiste koguse vähendamine majanduslikust optimumist allapoole

I kohtumisel leiti, et nõude võiks välja jätta, kuna: 1) Vajab defineerimist, mis on majanduslik optimum, sh kas ja mil viisil erineb agronoomilisest optimumist. 2) Rakendamine ja kontroll on keeruline. 3) Alternatiiv oleks toetada täppisviljeluse tehnoloogiat

Arvati, et tootjatel on seda raske täita, sest tuleks teha kattetulu arvestust iga põllu kohta, et saada üks muutuja valemisse ja see võimaldab arvutada koos väetise ja masintöö hindadega. See on muutuv ja liikuv suurus.

5. Huumusbilansi koostamine muldade orgaanilise süsinikuvaru hindamiseks

Majasisesel arutelul leidsime, et huumusbilansi koostamine ei peaks olema keskkonnatoetuse nõue vaid võiks olla osa koolitusest: 1) Ainuüksi huumusbilansi koostamine ei ole piisav 2) Küsimus on, millised soovitused sellega kaasnevad ja kas neid täidetakse 3) Mitmed nõuded on juba nimekirjas, mis huumusevaru soosivad.

Täitmist saaks nõuda nullmaksega. On piisav väärtus, kui viljavaheldus toimib, aga see ei tähenda, et huumusbilanss on tasakaalus. Kui võtta viljavaheldusnõue aluseks ja huumusbilanss on tasakaalus (lisatakse heintaimi, mis annavad korralikult huumust), mitte ei kasvatata üheaastaseid kultuure, mis ei anna nii palju huumust juurde, siis hakkab tootja rohkem panema vahekultuure, haljasväetiskultuure, või jätab mõne niite koristamata ja tema tegevus oleks viljavaheldusega kokku viidud. Aga keegi peab seda siis kontrollima. See võiks jääda koolituse osaks. Hetkel on koolituses see teema käsitletud. Aga ei saa hinnata, kui palju tekib sisseküntud haljasväetisena kasvanud näiteks põldheinast orgaanikat. Praeguse haljasväetise orgaanika arvutamine e. kasutusel olev huumusbilansi kalkulaator on lihtsustatud. Standardite peal pole arvutamine keeruline, aga kui sellest arvutusest hakkab sõltuma, kui palju keegi toetust saab, peab olema väga täpne. Bilansi arvutamine on olnud koolitustes sees. Probleem on, et koolitamine justkui ei ole olnud piisav, sest huumusvaru on viimasel 10 aastal vähenenud. Arvati, et võiks minna edasi ainult koolitamisest.

Ettepanek, et keskkonna toetust saab siis, kui huumusbilanss on tasakaalus. Seega, kas on mõistlik panna koormuseks huumusbilanss? Tuli ettepanek preemia rakendada positiivse huumusbilansi/huumusvaru pealt. Muldade neutraliseerimise tööühmas on olnud mõte siduda bilansi kalkulaatori täitmine või süsiniku eesmärgil tehtavate meetmetega vee või mulla kaitseks. Süsinikuvaru mõjutavaid meetmeid on siin TG-s mitmeid teisigi.

Huumusbilansi koostamine võiks olla osa koolitusest ning seda võiks seal käsitleda infopäeva asemel seminari formaadis.

6. Taimetoitainete bilansi koostamine taluvärava- või põllupõhisena

Kalkulaator pole veel valmis. Taimetoitainete bilansi koostamise taluvärava asi läheks arutamisele III töögrupis.

Digipõlluraamatu kasutamine ning nende andmete kättesaadavaks tegemine teadus arendustegevuseks ja seireks

Selle meetme juurde saab tulla kahe aasta pärast, kui arendus on valmis. Ei tea, kas saab valmis, kui hakatakse meedet rakendama. Sisaldab väetusplaani, huumusbilanssi, mullastikule sobivaid kultuure, põllumehe poolt tehtavad tööd ja erinevad registrid ja muud teenused.

Eeldused: 1) koolitus - teadlikkus on oluline, et põllumees saaks teha paremaid otsuseid, 2) seda arendust ei kasutata järelvalve tegemiseks, koguma hakatakse küll anonüümset infot põllumeestelt statistika kogumisega seotud koormuse ära võtmiseks.

Maaeluministeriumi väljapakutud praktikate loetelu, mis arvestab töögrupi esimese kohtumise arutelude tulemusi

1. Viljavaheldus või külvikord

Ettepanek on tugineda praegusele KSM-i sõnastusele ning seda nõuet võiks rakendada strateegiakavade määruse art 65 alusel (keskkonna-, kliima- ja muud majandamiskohustused):

- Samal põllumaal ei kasvatata sama liiki põllukultuuri või köögivilja kauem kui kahel järjestikusel aastal.
- Samal põllumaal ei kasvatata teravilja kauem kui kolmel järjestikusel aastal
- Ristõieliste sugukonda kuuluvaid põllumajanduskultuure ei kasvatata samal põllumaal uuesti enne kolme aasta möödumist.
- Samal põllumaal ei kasvatata perekonda köömen kuuluvaid põllumajanduskultuure kauem kui kolmel järjestikusel aastal.
- Sööti jäetud põllumaa ja mustkesa, mida kasutatakse põllumajanduskultuuride vaheldusena, ei katkesta külvikorras põllukultuuride ja köögiviljade järgnevust. Maisi või tatra kasvatamine katkestab teraviljade järgnevuse külvikorras.

Ettepanek jätta samaks need asjad, mis olid eelmises perioodis hästi.

Toodi välja, et teatud juhtudel on mustkesa vajalik. Seda kasutatakse juba niigi vähe. Ei tohi nii, et kolm aastat teravilja ja mustkesa ja jälle teravili. Sööt ja mustkesa ei katkesta järgnevust.

Soovitati maisi ja tatra juurde kirja panna sorgo, arvestades 7 aastast perioodi, ei lähe hetkel äranimetamisega midagi halvemaks. Oleks vaja tagada, et ei oleks mingit jama selle pärast.

2. Lämmastikku siduvate kultuuride (liblikõielised) kasvatamine

Puhaskultuurina liblikõieliste kasvatamise nõude puhul on ettepanek tugineda järgmisele sõnastusele ning see nõue võiks rakendada strateegiakavade määruse art 28 alusel (ökokavad):

- x% (nt. 10%) toetusõiguslikul põllumaal kasvatatakse liblikõielisi puhaskultuurina, segus kõrreliste heintaimedega või segus teiste haljasväetiseks kasvatatavate põllumajanduskultuuridega.

See võiks olla üheaastase ökokavana, praegu on 20% ja 15% mahe ja tava. Hektari põhisel arvestusel pole mõtet. Kas on abiks protsendi proportsionaalne jaotus? Liblikõieliste % ei tohi üle forsseerida, sest sellega kaasnevad haigused ja kahjurid.

Tekkis küsimus, kas liblikõieliste allakülv täidab eesmärgi. Lahendus on, et liblikõielise allakülv läheb puhaskultuurina arvesse juhul, kui seda hoitakse edasi vahekultuurina või talvise taimkattena. Kuupäevade osas tulevad nõuded vahekultuuri ja talvise taimkatte nõuete juures.

HPK 9 nõue. Mittetootlik ala. Rohestamises on liblikõielistega võimalik nõue ära täita. Kui liblikõieline läheb mittetootlike alade arvestusse, arvestatakse KSMist 5% maha, vaatamata liblikõieliste kasutamisele maastikuelemendina.

Kas peaks olema mahedatel teistsugune? – kui täidab keskkonna eesmärgi, ei peaks erisust tegema.

Kuidas mahedas arvestada põhimõtete järgimist baasina? - Maheda baas on saamata jäänud tulu ja maheda nõuetele vastavus. Maheda saamata jäänud tulu tekib väetamiseks on kasutada vähem, loomadele ei saa soja ja proteiini sööda valik on madal, liblikõielisi ei soovitata jõusöötades.

Järeldus: liblikõieliste osakaal võiks ökokavas olla 15% ning sama ka mahepõllumajanduses. Kui tingimuslikkuse HPK 9 kehtestab kohustusliku osakaalu, siis saab selle täiendavas nõudes arvesse võtta.

Vajab arutamist, kas ja kuidas kehtestada nõue **liblikõieliste segudele**. Praegu on see KSM-i ja OT (ROH tava raames) määruses sätestatud järgnevalt:

- Liblikõieliste kaetus liblikõieliste-kõrreliste heintaimede ja liblikõieliste-haljasväetistaimede segu taimikus peab olema vähemalt 30 protsenti.
- Põldhernest on lubatud kasvatada tugikultuuriga, kui põldherne kaetus segu taimikus on vähemalt 70 protsenti.
- Praegune ROH nõue: Lämmastikku siduvad põllumajanduskultuurid on esparsett (*Onobrychis* Mill.), ristik (*Trifolium* spp.), lutsern (*Medicago sativa*, *Medicago* L.), mesikas (*Melilotus* Mill.), nõiahammas (*Lotus corniculatus*), vikk (*Vicia* spp.), hernes (*Pisum* spp.), aeduba (*Phaseolus* spp., *vigna* spp.), põlduba (*Vicia faba*) ja sojauba (*Glycine max* L.).
- Lämmastikku siduvat põllumajanduskultuuri kasvatatakse ökoalana määratletud põllumaal puhaskultuurina või tingimusel, et lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri osakaal taimikus on üle 50 protsendi, segus teiste põllumajanduskultuuridega. Lämmastikku siduv põllumajanduskultuur peab olema kasvukohal § 11 lõikes 2 sätestatud ajavahemikul, seejuures on lubatud saagikoristus ja niitmine koos niite kokku kogumisega.
- Ökoalana määratletud põllumaal ei ole lubatud kasvatada lämmastikku siduvat põllumajanduskultuuri veeseaduse §-s 29 sätestatud veekaitsevööndis. Ökoalana määratletud

põllumaal, millel kasvatatakse lämmastikku siduvat põllumajanduskultuuri, ei ole lubatud kasutada taimekaitsevahendeid.

- Kui põllumaal kasvatatakse pärast lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvatamist talivilja, peab see olema külvatud enne taotluse esitamise aasta 15. oktoobrit. Põllumaad, kus ei kasvatata pärast lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvatamist talivilja, ei tohi enne nimetatud tähtaega sisse künda ja sellel ei tohi kasutada muid taimikut kahjustavaid mullaharimisviise.
- Ei ole lubatud kasutada taimekaitsevahendeid.

Liblikõieliste segu osakaalu taimikus on sisuliselt võimatu kontrollida.

Miks ei ole üheaastane lupiin nimekirjas? Üheaastane kultuurtaim, hävib talvel. Tema kasv on umbes samahea nagu sojaoal. Kas peab olema kinnine nimekiri või võib jääda lahtiseks nagu KSMis? KSMis lähevad kõik liblikõielised arvesse. Talivikk välja tuua, see tagab kaetuse.

Seemnesegu hindamiseks meetodika välja töötamine ja arvestada idanevust on ulme! Vaja leida baasid, mille põhjal hinnata. Kas saab lahendada katvuse hindamisega?

Tuli ettepanek vähendada herne ja põldoa monokultuuridena kasvatamist ja toetada maksimaalset segu. Paljud põllumehed juba teavad, et hernes põlduba segu ei ole maksimaalne ja katsetavad, mille peale edasi välja minna. Suure riskiga on nii herne kui oa kasvatamine, kui taimekaitsevahendid on keelatud. Liblikõieliste % proovime kuidagi kokku võtta I samba ja II samba toetustest üheks nõudeks. KSMis ja rohestamises on segude küsimus. Kõik ROH nõuded pannakse nõuete süsteemi. HK 9 raames on N siduvate kultuuride arvestamise võimalus. % lävendit ei tea täpselt, see jääb tingimuslikkusesse. Seal pole öeldud puhaskultuuride/ segude kohta midagi. Algselt oli ROH raames 100% puhaskultuuri kasvatamine, komisjon tuli tootjatele vastu ja lubas kasvatada segu.

Liblikõieliste nõue võiks olla ökokavas ühe nõudena all ning seda II sambasse ei lisa.

3. Haljaskesa ja haljasväetis

Haljaskesa on kultuurtaim või erinevate kultuuride segu, mis külvatakse põllumaale ja kasvatatakse seal ühe vegetatsiooniperioodi ulatuses põhikultuurina toiteelementide ja orgaanilise aine sidumiseks põllult biomassi eemaldamata talikultuuride külvi eelselt. Haljaskesaks võiks lugeda need kultuurtaimed või erinevate kultuurtaimede segud, mis:

- 1) külvatakse eelneva aasta põhikultuuri alla (e allakülvid) ja haritakse mulda järgneval aastal enne taliviljade külvi; kuid mitte varem kui 1. augustil;
- 2) külvatakse kevadel (põhikultuurina), kuid mitte hiljem kui 15. juunil ja haritakse mulda järgneval aastal enne taliteraviljade külvi, kuid mitte varem kui 1. augustil.

Haljasväetis on kultuurtaim või erinevate kultuuride segu, mis külvatakse põllumaale ja kasvatatakse seal ühe vegetatsiooniperioodi ulatuses põhikultuurina toiteelementide ja orgaanilise aine sidumiseks põllult biomassi eemaldamata kevadel külvatavate 1- aastaste põllumajanduskultuuride külvi eelselt. Haljasväetiseks võiks lugeda need kultuurtaimed või erinevate kultuurtaimede segud, mis:

- 1) külvatakse eelneva aasta põhikultuuri alla (e allakülvid), kasvatatakse järgneval aastal põhikultuurina ning haritakse mulda sellele järgneva aasta kevadel, peale 31. märtsi;

- 2) külvatakse kevadel (põhikultuurina), kuid mitte hiljem kui 15. juunil ja haritakse mulda järgneva aasta kevadel, peale 31. märtsi.

Kas haljaskesa või haljasväetis kultuuri kasvatamisel võiks toetusmäär uuel toetusperioodil tõsta?

Haljasväetise eraldamiseks rohumast, kus karjatatakse, on välja toodud haljasväetis võimaluseks taimekasvatajatele. Haljasväetis e. haljaskesa. Vajadus ära eraldada/defineerida/välja tuua haljasväetisega maa. Kas on vajadus defineerida, et haljasväetis tuleb mingi maa kohta või mingil ajal? Pikaajalise eesmärgiga ei peaks põllumees pingutama iga aasta saaki saada. Mis juhul saaks eraldi maksta selle hektari eest?

Haljasväetise sissekündmisel tekib rohkem kahju kui kasu. Pritsitud taimik küntakse mulda sisse. Ja see taimekaitsevahend, sõltuvalt iseloomust jääb pikaks ajaks mulda. Seega võib olla kaaluda seda toetust ainult maheda puhul, kus taimekaitsevahendeid ei kasutata.

4. Talvine taimkate

Ettepanek on tugineda praegusele KSM-i sõnastusele: taotleja peab hoidma vähemalt 30 protsenti toetusõiguslikust põllumaast kohustuseaasta 1. novembrist kuni sellele järgneva kohustuseaasta 31. märtsini põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all.

Lisaks on ettepanek soodustada kõrgemat talvise taimkatte protsenti (näiteks 60%) kõrgema maksega, käsitlemata kõrgema protsendi saavutamata jätmist nõude rikkumisena.

Kuna talvine taimkate on üheaastane nõue, siis on võimalus seda rakendada ka ühe ökokavana.

Toetusalune maa, mille kohta % arvutatakse, on mahedas ja KSMis erinev.

Talviljade rohkem kasvatamisel levivad ka talvituvad umbrohud. Kõrreliste umbrohtude tõrje on keeruline ja pole keskkonnasõbralik. Seetõttu pole mõistlik talvilja osa suurendada. Selle protsendi suurenemine ei peaks hõlmama ainult teravilja, vaid peamiselt rohumaid.

Talvine taimkate on maksimaalse efektiga. Viimase 5-10 aasta uuringute põhjal tuleb välja, et mitte ainult sügisel ei toimu leostumine, vaid ka kevadel. Talvise taimkatte mõte on ära hoida nii sügisene kui kevadine leostumine. Vahekultuuriga saab ära hoida sügisese leostumise. Ja lisanduvad mullastiku struktuuri paranemine ja toitainete sidumine.

Definitsioonid on sellised, et kui on vahekultuur, katab ühed tingimused, kui on talvine taimkate, katab teised. Kasvataja võib ise otsustada, mis kultuuriga ta tingimused täidab. Vähemalt 1. novembrini põllu katmine on vahekultuuridel, sest osad kultuurid ei ela talve üle. Ja see on samuti leostumise ärahoidmiseks.

Tekkis küsimus, kas talvise taimkatte kultuuride loetelu peab jääma piiritletuks või jätta lahtiseks. Kas on mõistlik mõni kultuur eemaldada? Järeldus oli, et kultuuride nimekiri võiks olla lahtine.

5. Vahekultuuride (sh püüdekultuurid) kasvatamine

Vahekultuur on kiire kasvuga põllumajanduskultuur või kultuuride segu, mis külvatakse põllumaale enne või peale põhikultuuri koristamist ja mustkesa hiljemalt 10 (15.) septembril ja katab põldu vähemalt 1. novembrini ning mida ei kasutata saagi saamiseks.

Vahekultuuri ülesanneteks on siduda sügisperioodil moodustunud biomassi abil mullast toiteelemente, vähendada nende leostumist, parandada mullastruktuuri ja -organismide elukeskkonda ning suurendada mulla orgaanilise aine sisaldust ja vähendada mullas taimehaiguste tekitajate, kahjurite osakaalu. Võimalus on vahekultuuride kasvatamist rakendada 1-aastase ökokava nõudena, et säilitada viljavahelduse paindlikkust ja võimaldada tootjatel operatiivsemalt otsustada vahekultuuride kasvatamist vastavalt vajadusele.

Mõistete selguse huvides teadmiseks, et kui vahekultuur jääb üle talve, on tegemist talvise taimkattega. Talvine taimkate on roheline nii sügisel kui kevadel. Üks kultuur võib täita mitut eesmärki. Nõuete ja meetmete seisukohast on kõigil osapooltel raske aru saada, kui ühte asja nimetatakse mitut moodi. Oluline on, et tootja peab ise saama valida, millise kultuuriga ta vajalikud tingimused täidab – allakülv, vahekultuur, talvine taimkate. Talvine taimkate võib olla vahekultuur. Aga vahekultuur ei täida talvise taimkatte tingimusi. kõige parema tulemuse saab, kui kombineerida vahekultuur ja talvine taimkate. Ühel hetkel üks ja teisel teine.

Vahekultuuri saab külvata vähestele põldudele. Teravilja ja rapsisordid ei saa valmis 10. septembriks. Vahekultuuri saab külvata teatud suvikultuuride järgi. Seetõttu peaks vahekultuur olema ökokavas. Saksamaa näide: paar nädalat enne põhikultuuri koristamist külvatakse koos väetisega ka uus seeme ära.

Surnud taime hoidmisel üle talve ei ole leostumise tõttu mingit positiivset mõju, sest see taim ei tarvita toitaineid. Talvisel ajal ei toimu vegetatsiooni, siis talvituv kultuur ka ei püüa midagi. Mittetalvituvatel hakkab surnuna lagunemine ja seega on suur süsiniku kadu. Isegi kesaredisel, kelle juurikas püsib maas, tema maapealsest osast läheb 1/3 -1/2 süsinikuna lenduma.

Kokkuvõte: Juhul, kui uuel perioodil kehtestame nõuded valikuliselt (st, et ei tule kohustuslike nõuete nimekirja), siis võiks vahekultuuride nõue jääda nimekirja kui täiendav võimalus talvise taimkatte kõrval.

6. Põllukultuuride ribas kasvatamine

Mitut põllumajanduskultuuri kasvatatakse samaaegselt ühel põllumaal eraldi ribades. Riba laius näiteks 6-12 meetrit.

AT 2019: Kui üht või mitut põllumajanduskultuuri kasvatatakse segakultuurina samaaegselt ühel põllumaal eraldi ridades, käsitatakse selliseid põllumajanduskultuure erinevate põllumajanduskultuuridena tingimusel, et kõnealuse kultuuri kasvupind hõlmab kõnealusest alast vähemalt 25%.

Arutati koos tõmba-tõuka kultuuride kasvatamisega. Järeldus: tegu on perspektiivika valdkonnaga, kuid praegu võiks sellega tegeleda teaduse- ja arenduse valdkonnas ning seda käsitleda koolitustel.

7. Tõmba-tõuka kultuuride kasvatamine

Eesmärk: põhikultuurilt kahjurite eemale meelitamine atraktiivsemale kultuurile, st kahjurid lähevad sellele munele-toituma, kus nad hävitatakse. Sel juhul pritsitakse ribad üle või on ribade parasiteerituse määr kõrge ja pritsida pole vaja.

Uuriti, kas ribas kasvatamine vähendab fungitsiidide kasutamist, kuna tõusev trend pole insektitsiidide, vaid fungitsiidide kasutamine. Näide: kartuli lehemädaniku levik väheneb, kui on vahepeal mitteperemees taim sellele haigusele. Näiteid kasutamisest on Aafrikas, katsetused Euroopas. Soomes lillkapsal on raps püüniskultuur. Lillkapsast ei saanud pritsida enne koristust ja see toimis naeri hiilamardika vastu.

Mustsõstra kasvataja niidab ribasid vahelduvalt. Püüniskultuuri ribad olid 20 m tagant Väide on, et 1

hektarisel põllul võib toimida, aga kuidas on suurel põllul? Arvati, et meetmeks võiks kujundada selle mõtte siis, kui on kindel, et nendest asjadest kasu tuleb.

Kui tootjate seas on huvilisi selle teema kohta, siis võiks kaaluda selle teema meetmena väljatöötamist. Seda meedet võiks rakendada, kui on kombinatsioon 10-st meetmest ja iga hind on 10 või 20 või 5 ja tootja valib 2 või 3 nendest. Eksperimentaalmeetmete väike lisa grupp neile, kellel on võimalus ja soov seda rakendada. Väikesed meetmed vajavad suurt haldusraha.

Järeldus: tegu on perspektiivika valdkonnaga, kuid praegu võiks sellega tegeleda teaduse- ja arenduse valdkonnas ning seda käsitleda koolitustel. Vaja on enam kodumaist praktikat. Selleks on olemas innovatsiooni meede.

8. Põllumaa hoidmine haljaskesas või sööti jätmise sööti vähemalt kuueks kuuks koos tootmiskiiranguga ning keeluga kasutada taimekaitsevahendeid ja mineraalväetisi.

Nõude täpsem sõnastus: haljaskesa või sööti jäetud põllumaa võib määratleda ökoalana, kui see asub külvikorrastusteemiga hõlmatud põllumaal, seda hoitakse katkematult haljaskesas või söötis vähemalt kuue kuu vältel vahetult enne taotluse esitamise aasta 1. augustit ning seal ei kasvatata ega toodeta põllumajandustooteid enne taotluse esitamise aasta 1. augustit. Ökoalana määratletud kesal ei ole lubatud kasutada taimekaitsevahendeid ja mineraalväetisi.

Haljaskesa ja sööti jäetud maad võiks rakendada. Kesa on taliviljale eelnev kasutus. See ei saa kaks aastat olla.

Praegune rohestamise toetus on ökoalade ühe osana. Uuel perioodil võiks sarnane olla. Tuleb vaadata tingimuslikkust. Kui see on baasnõudes sees ja tuleb veel lisaks ökokavasse, siis see, mis tuleb ökokavasse peab olema rangem. Praegu on vähemalt 6 kuud ja tootmiskiiranguga.

Kui hakata 1. augustist tagasi lugema kuus kuud, on veebruar ja siis ei külvata. Kas on siis mõistlik arutada mineraalväetiste piiramist lisaks taimekaitsevahenditele? Tootmiskiirang tähendab, et ei hekselda, niida ega karjata.

Sööti on vaja katsetada klastris. Kui umbrohud kujunevad probleemiks, siis ei läheks edasi.

9. Mustkesa mittetoetamine

Ettepanek on tugineda praegusele KSM-i sõnastusele erisusega, et toetust antakse sööti jäetud põllumaale:

Toetust ei anta toetusõigusliku põllumaa kohta, mida on kohustuseaastal hoitud mustkesas.

Võiks toetada. Küsimus on, et mis ajaga kasvab umbrohi üle?

Sööti jäetud maale toetuse andmist tuleks täiendavalt kaaluda, vältimaks sööti jäetud maa pindala olulist suurenemist. Lahendus võiks olla, et maa sööti jätmise on toetatav viie aastase kohustuse jooksul ühel aastal.

10. Mullaproovide võtmise ja analüüsimise kohustus

Ettepanek on jätkata suuresti sama nõudega nagu praegu on KSM-is:

- Taotleja korraldab toetusõigusliku põllumajandusmaa kohta mullaproovide võtmise ning proovide saatmise mullaanalüüside tegemiseks mulla ja pinnase analüüsimiseks akrediteeritud laboratooriumisse hiljemalt kohustuseaasta (1. detsembriks).
- Taotleja korraldab mullaproovide võtmise arvestusega, et iga kuni viie hektari toetusõigusliku põllumajandusmaa kohta on võetud üks mullaproov, millest on võimalik määrata mulla happesust, taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisaldust ning mulla orgaanilise süsiniku sisaldust.
- Mulla happesus määratakse kaaliumkloriidi lahusest, taimedele omastatava fosfori ja kaaliumi sisalduse määramiseks kasutatakse Mehlich 3, Egnér-Riehm topeltlaktaadi või Egnér-Riehm-Domingo ammoniumatsetaat-laktaadi meetodit.

Teemapüstitus tuleb Agricon'i analüüsides. Arutelu käigus selgitati, et ei ole vahet, mis firma teeb, meetod peab sama olema. Agricon kasutab samu akrediteeritud meetodeid nagu PMK.

11. Täiendavate integreeritud taimekaitsevõtete rakendamine

Ettepanek sõnastada nõue järgmiselt:

- Taotleja kasutab taimekahjustajate leviku ennetamiseks või allasurumiseks taimekahjustajate levikut vähendavat viljavaheldust, sama liigi järgnevuse korral künnipõhist mullaharimist ning haiguskindlaid sorte.
- Taotleja kasutab taimekahjustajate seireks taimekahjustajate püüniseid tõrjevajaduse hindamiseks, monitooringusüsteemi andmeid ning taimekahjustajate prognoosi- ja riskimudeleid.
- Taotleja kasutab taimekaitseotsuse tegemiseks tõrjekriteeriume.
- Taotleja eelistab mehhaanilisi- ja bioloogilisi tõrjevõtteid.
- Taotleja korraldab pritsimata kontrollalade ja saagi mõõtmiseks taimekaitse efektiivsuse ja vajalikkuse hindamise.

ITK mõtted on võimalused, mida saab baasnõuetele lisaks rakendada.

ITK nõuded, millega saaks edasi minna keskkonnameetme raames on viljavaheldus, künnipõhine harimine, haiguskindlad sordid, seire. Selleks, et need kujuneks nõudeks, peaks nendega oluliselt konkreetsemaksminema.

Arvati, et võiks olla üks terviklik täiendavate ITK põhimõtete kompleks.

Täpsem nõude sõnastus järgmiseks korraks, et läbi arutada. Üle vaadata väiksemas grupis.

12. Optimeeritud taimekaitsevahendite kasutus, kasutades tehnoloogiaid, mis suurendavad taimekaitsevahendite efektiivsust

Ettepanek sõnastada nõue järgmiselt:

- Taotleja kasutab väiksema kõrvaltoimega taimekaitsevahendit, taimekaitsevahendi järelmõju arvestamist järgnevale kultuurile, triivi vähendavaid otsakuid ja pritsimise ülekattet vältivaid lisaseadmetega taimekaitseseadet.

Leiti, et see punkt tuleks liita eelmise punktiga (täiendavate ITK võtete rakendamine).

13. Maastikuelementide säilitamine ja rajamine

Maastikuelemendid: põllumajandusmaal asuvad joon- ja punktelemendid (ribad, põllusaar, metsasiil, puude rida, hekk, kiviaed, kivihunnik jm), mida ei harita ja mille bioloogiline mitmekesisus on võrreldes tootmis põldudega oluliselt suurem.

Eesmärk: Tootja kasutuses olevast toetusõiguslikust põllumajandusmaast moodustavad maastikuelemendid vähemalt x % ning elemendid toimivad funktsionaalselt ja on hajutatud. Sel viisil on kasurite teenusega kaetud valdav osa põllumajandusmaast.

Ettepanek on uute elementide rajamisel kaasata põllumajanduse keskkonnanõustajad, kelle abil koostatakse toetusõigusliku põllumajandusmaa kohta maastikuelementide plaan, mis tuleb lisada taotlusele. PRIA arvestab toetuse määramisel muuhulgas nimetatud plaani ning põllumajanduse keskkonnanõustaja ekspertarvamust. Nõue jaguneb kaheks:

- Maastikuelementide säilitamine: elementide säilitamine, mida baasnõuetes ei sätestata - näiteks tiigid, väikemärgalad ja muud. Vajab arutelu, kas väiksed põllud (kuni 0,3 ha) võiksid olla maastikuelemendid. Lisaks tuleb arutada, kas võtame arvesse ka rohumaadel olevaid maastikuelemente.
 - kust maalt alates makstakse ja mille eest makstakse?
- Maastikuelementide rajamine: rakendatakse maastikuelementide plaani alusel, mille koostavad põllumajanduse keskkonnanõustajad.

Selleks, et kõik elemendid saaks funktsionaalselt toimima, peaks ühtlaselt olema kaetud 20%.

Meetme kujundamisel tuleks arvestada tiikide rajamise kogemust. Suvalises kohas kaevati auk ja öeldi, et see on maastikuelement. Peavad olema väga kaalutletud elemendid ning need ei tohi minna põllumajandusmaast välja. Samuti on väärtusliku põllumaa säilitamise vajadus. Hetkel on üks keskkonnanõustaja. Peab olema võimalus tootjal ise otsustada kuhu mis tuleb ja ka nõustaja abi kasutamise võimalus. Kui konsulente veel koolitatud ei ole, siis võiks perioodi alguses sellega alustada ning seejärel meetme rakendada. Samuti võib kaaluda meetme rakendamist esialgu välja valitud väiksematel aladel.

Võimalik lahendus on meetme rakendamine kaheastmelisena, millest ühe puhul on konsulendid kaasatud ning teise puhul mitte.

Tänastele kaardikihtidele on kantud põllu osad, kus on maastikuelementide järgi vajadus. Tartu Ülikool saaks teha nutilahenduse, kus tootja näeb soovitatavate maastikuelementide paketti. Peab olema abi ja nõustaja võimalus soovitusteks.

Tiigid, märgalad. Miks ei võiks baasi pikemaks teha? -> tingimuslikkuse töögrupi teema.

Mis summast alates makstakse ja mis tegevuste eest makstakse?

Mis on lahendus, kui tootja liitub ja tahab oma massiivil rakendada ja on siilud teiste tootjatega?

14. Maa hoidmine rohumana ning püsirohumaade säilitamine koos täiendavate majandamisnõuetega

Ettepanek on soodustada vee- ja mullakaitse ning elurikkuse aspektist tundlikumate alade viimist rohumaa alla. Alade täpsemad kriteeriumid selgitatakse töögrupi arutelus.

Püsirohumaade säilitamise osas on ettepanek minna baasnõuetest kaugemale nende alade suhtes, kus on säilinud liigirikkus, kompenseerides nendel aladel püsirohumaade säilitamist.

Lisaks on ettepanek kehtestada nõuded rohumaa majandamisel, näiteks ülesharimise keeld, üle aasta hooldamata jätmine, nt uuendamise mitte lubamine jm.

Lisaks mulla kaitsele (turvasmullad, erodeerunud mullad, liivmullad, kaldega alad, karstid) on rohumaa rajamine kasulik elurikkusele. Hetkel on selline olukord, et seal, kus pole loomi, ei saa toetust. Ei tohi uuendada, ei tohi väetada. Püsirohumaad on ülioluline keskkonna seisukohast ja seega oleks vaja sisustada liigirikka püsirohumaad mõiste ja tingimused.

Kas on abi juhendist, kus tootja saab ise ära tunda liigid?

Meil on üks püsirohumaad mõiste. Millised on liigirikkad püsirohumaad?- need pole kaardistatud.

15. Põllulindude soodustamine

Võimalikud nõuded:

- Rändlindude söödapõldude rajamine. Ettepanek esitatud idee tutvustamiseks Eesti Ornitoloogiaühingule.
- Külmakahjustuste korral üle külvamise nõude kaotamine, kui kahjustus on väiksem kui 20%. Need alad jääks sel juhul linnulaikudeks.
- Lõokese laigud: laigud suurusega näiteks 4x4m haritava maa sees, mis on jäetud külvamata.

Üks lõokese laik hektaril aitab ja 1-5 võiks olla testi mõttes. Põllu keskele jätta külvamata kohti, optimaalne on 80m põllu servast. Lisaks lõokese laikudele jätta püsivalt niitmata 0,2-0,5 hektarit, mis võiks minna püsirohumaad alla ning see oleks räägu poegade ja vanalindude kaitseks.

Söödapõldude rajamine seoses rändlindudega. Piiritleda saab poldrit, neid on 29 Eestis ja neid ümbritsevad alasid. Haned kogunevad sinna ehk siis nad on seal looduslikult olemas. Poldrile ei saa söödapõldu rajada. Aga sööda põllu rajaks poldri vahetusse lähedusse, kus ei tohiks hanesid hirmutada. Kasulik oleks sinna külvata segu, rohkem kui üks kultuur, haned söövad erinevatel aegadel erinevaid kultuure. Varakevadel võiks saada kuidagi kaunvilja põllule? Metsa äärset ala ei saa arvestada. Söödapõllud tuleb mitme nurga pealt läbi analüüsida. Ei ole mõistlik liigi jaoks erisoodustust teha, see viib looduse tasakaalust välja.

Geinfosüsteemi raames on raske teostada, aga on olemas märgalad põllu sees, kus on haned peal sõltumata sellest mis seal kasvab. Haned tahavad juua, ilma nad ei saa. Kui põllu pealt ei saa, lähevad järve või merre. Soov on teha piloodina.

2. punkti puhul võiks arvestada kõik kahjustused, mitte ainult külma kahjustus. Võiks olla paketi sees ja et PRIA ei sanktsioneeriks, kui on laik põllus. Külmakahjustuse laikude ja muude laikude punkti viga saab olla, et umbrohi hakkab laikudel kiiresti levima.

PMK kaardistamise võimalus on olemas, vaja on PRIA poolset ettevalmistust.

Rakendada võiks üheaastase meetmena.

Ülesandeks jääb kaardistada poldrialad, kus neid tegevusi läbi viia. Teostus pole raske.

16. Tolmeldajate soodustamine

Ettepanek on jätkata sarnase nõudega praeguse nagu KSM mesilaste korjealade rajamise lisategevus, kuid võtta nõudest välja kohustus mesilaspere või mesinikuga lepingu olemasolu kohta. Eesmärk on soodustada lisaks mesilastele ka looduslikke tolmeldajaid.

Arutelküsimus: millised korjetaimed ja millises kombinatsioonis soosivad looduslikke tolmeldajaid?

Eesmärki ei täida lihtsalt õistaimed, vaid kombineeritult maastikuelementidega koos. Kõige parem on looduslike koosluste hoidmine. Kõige tähtsam on mitmekesine looduslik ja sobiks nii kultuurtaimed kui looduslikud.

See on väga ebaatraktiivne meede. Sellisel kujul pole mõtet teha, sest muidu on surnud meede.

Selle meetmega üritame sekkuda loodusesse loodusele ebaloosulikul moel. See meede viib looduse äärmusesse ja äärmused ei ole tervitatav. Tolmeldajaid saab soodustada haljasväetise kultuuriga. Haljasväetise segus on õitsvad kultuurid. Ja niitmine panna pisut hilisemaks.

Söödapõllu rajamine ilma mesiniketa ei ole mõistlik.

Edasised tegevused

Töögrupp kohtub järgmine kord 20. veebruaril 2020 Maaeluministeeriumis. Siis ootame igast organisatsioonist ühte esindajat.

Memo koostasid: Martti Mandel, Linda Ajaots

Lisa 1. Kokkuvõte esitlusest „Ribas kasvatamine ja tõmbatõuka kultuurid“

Vaheldumisi on kultuurid, mis on kahjuritele atraktiivsed ja ebaatraktiivsed. Neid saab kasutada koos ja eraldi. Kui kasutada vähem atraktiivset kultuuri, siis lähevad kahjurid põhikultuurile niikuinii. Kartulil saab kasutada varem maha pandud kartulit. Mardikas on alguses selle osa peal, mis on varem maha pandud ja 2 nädalat hiljem jõuab sellele osale, mis pandi hiljem maha ja nii on kahjustus põhikultuuri osas väiksem. Samuti saab alustada keemilist tõrjet püüniskultuuri osas ja ei pea pritsima põhikultuuri. Rapsi katse püüniskultuuriga ja ilma püüniskultuurita 1 hektaril, kus püüniskultuuriks oli õlirõika ja rüpsi segu. Püüniskultuuriga aladele kogunes rohkem kahjureid.

Kõrge parasiteeritusse puhul, näiteks varre peitkärsakal on parasiteeritus 90%, ehk 90% tema munadest hävitavad parasitoidid, millele lisaks võib olla talvine suremus.

Kogu põllu mahust on efektiivne katta 10-15% püüniskultuuriga.

Seltsilistaimed kasvatatakse põhikultuuri vahel. Seltsilistaimed kaitsevad põhikultuuri kahjurite eest, on koduks kasuritele näiteks jooksiklastele. Kapsa katse näide- teise sugukonda kuuluvad seltsilistaimed vähendasid oluliselt kapsa kahjurite arvu taime kohta (kapsakoi, kapsaöölane, suur kapsaliblikas ja väikekapsaliblikas) ja ristõielistega kahjurite arv suurenes.

Ribas kasvatamine risti tuule suunas vähendab kahjurite ja taimehaiguste (kartulilehemädanik, teravilja erinevad roosted) levikut. Erosiooni vähendab, kui kultuurid on koristatavad erineval ajal. Koos kasvatavatel kultuuridel peavad olema erinevad kahjurid. Nt nisu ja mais. Kartulimardika arvukuse piiramiseks on rohuribad, teravilja ribad. Õunapuude vahel erinevad ürdid. Mais-lutsern, mais-nisu. Positiivne on, et kogu maa on tootmises. Samas peavad olema kultuurid, mida saab harida ja koristada sarnase tehnikaga.

Lisa 2. Kokkuvõte esitlusest „ITK täiendavad võtted“

Põhineb ETKI suunisel, mis on MEMi tellitud ITK võtete kontrollimiseks. Suunises on baas ja täiendavad ITK nõuded lahku löödud. ITK on põhimõtete järgi taimekahjustajate ennetamine, tuvastamine, otsene sekkumine ja tehtud valikute analüüs. Uuringutes on selgunud, et ITK põhimõtete järgimine suurendab saagikust kuni 41% ja vähendab taimekaitsevahendite kasutamist keskmiselt 30% ja enamasti suurendab ka puhastulu.

Taimekahjustajate leviku ennetamiseks võiks taotleja kasutada **viljavaheldust**. Eelkõige kultuurid, mis suruvad umbrohtude massi alla ja vähendavad nende biomassi, näiteks talirukis, kaer, mais.

Sama liigi järgnevuse korral võiks rakendada **künnipõhist harimist**. Teravilju ei tohiks kasvatada samal põllul üle kolme aasta. ETKI leiab, et teraviljade juuremädaniku levikut vähendab, kui teravilju ei kasvatata samal põllul üle kahe aasta. Kasvatada võiks **haiguskindlaid sorte**. Ja need on täiendavad ITK nõuded, mis on edasi baasnõuetest, mis on aastast 2014 igale tootjale kohustuslik.

Suur osa põhineb taimekahjustajate **seirel**, milleks võiks kasutada püüniseid edasise tõrjevajaduse hindamiseks. Ja need ei ole mõeldud taimekahjustajate väljapüüdmiseks. Taotleja võiks kasutada monitooringusüsteemi andmeid. On olemas ETKI monitooringusüsteem, aga võib kasutada nõustaja abi või seire ise läbi viia. Tuleks kasutada taimekahjustajate prognoosi- ja riskimudeleid. Sekkumise otsuse tegemiseks peaks kasutama tõrjekriteeriume (taluvuslaved). ITK nõuete esmasest kirjutamisest alates on seisukoht, et sanktsioneerima ei hakata. Alguses on koolitus ja seejärel ETKI suunised eraldi aia- ja põllukultuuridele. Kui on tuvastatud taimekahjustajad, võiks taotleja kasutada mehhaanilisi tõrjevõtteid. Sünteetiliste taimekaitsevahendite kasutamine ei ole keelatud. Kasutab väiksema kõrvaltoimega taimekaitsevahendit – võiks valida spetsiifilise ja selektiivse toimega taimekaitsevahendi, sest sama taimekaitsevahendi grupi puhul võib olla väga erinevate kõrvaltoimetega tooteid. – nõuab palju käsitööd ja lihtsustamise huvides võiks olla andmekogu, mis sisaldab andmeid kõrvaltoimete kohta. Arvestama peab kõrvaltoimete järgnevale kultuurile. Võiks kasutada triivi vähendavaid otsakuid ja pritsimise ülekattet. Võiks olla pritsimise kontrollala efektiivsuse ja vajalikkuse hindamiseks. Praegu on kontrollala tootja enda otsus – kas teha või mitte. Üks pritsikäik tuleks jätta tegemata. Efektiivsuse hindamise teeb tootja ise hooaja lõpus, kui tootmise kulud ja tulud kokku võtab.